

# PLURALISMUL RELIGIOS ÎN LUMEA POSTMODERNĂ

---

**Drd. lector Dina Barcari**

Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie și Filozofie  
(Republic of Moldova)

## LES PLURALISME RELIGIEUX DANS LE MONDE POSTMODERNE

### Résumé

Postmodernité, auteurs de vision, elle est dominée par une grande agitation religieuse, rappelant l'attention du public et le rôle futur de la religion dans la société. Être maître de ses propres insuffisances (intellectuellement, affectif, volitif) l'homme est dans l'incertitude et la recherche constante. L'homme postmoderne est un être qui cherche et construit une identité multiple, et la vocation est celle d'un sur elle-même, par tous les moyens cela est fait. Bien sûr unilatérale de la société industrielle et de l'information en termes de valeurs des droits de proposer une nouvelle spiritualité. Cette renaissance spirituelle est marquée par des changements fondamentaux dans le paysage religieux, tel que: présence visible d'une variété de non chrétienne, set de domaine par symbole religieux, transition de système théocentrique d'un système anthropocentrique, l'émergence de nouveaux mouvements religieux (intérieur et en dehors des religions classiques).

Cette diversité, la sécularisation et la mondialisation générée élargit la sphère des valeurs, la vision du monde et de la vie, la morale et les pratiques religieuses. La relation entre la pratique religieuse et spirituelle étudie formé de quatre modèles: l'identité religieuse multiples; à la déconstruction; l'appréciation de l'abstraction et le syncrétisme en termes laïques et à la première réunion de la religion spirituelle de l'étude.

**Mots-clés:** postmodernité, pluralisme, le pluralisme religieux, spiritualité, symbolisme religieux.

Începând cu anii 60, științele sociale vorbesc despre trecerea de la societatea modernă la modernitatea târzie sau la postmodernism. Atât profilul cât, și abordarea religiozității se schimbă odată cu trecerea la postmodernism. Societatea postmodernă este una deschisă, tolerantă, reflexivă.

În postmodernism, declinul instituțiilor religioase tradiționale nu mai este privit ca o consecință a scăderii importanței sociale a religiei, ci face parte dintr-o serie de fenomene specifice lumii postmoderne. Religia societății postmoderne este una diferită de cea a societății tradiționale, a cărei axă principală o constituie credința instituționalizată

și pusă în practică prin intermediul bisericilor tradiționale. Religiozitatea lumii postmoderne îmbracă două forme diferite și în mare parte opuse: pluralismul religios și fundamentalismul religios.

Rădăcinile pluralismului religios se află în ceea ce se numește „pluralismul indivizilor”, fi în pluralismul comunităților<sup>1</sup> și acest termen face parte din vocabularul politic modern dare este și un concept folosit permanent de științele sociale. Acest concept se folosește atât în Europa, cât și în SUA și descrie în societățile moderne coexistența pașnică a unor grupuri sociale din punct de vedere etnic, religios și social.

Pluralismul în sens politic general înseamnă condiție de existență pozitivă a unei mulțimi de subiecți legitimați diferențiat între ei. În afară de domeniul de referință, se vorbește de pluralismul social, cultural, religios, al informației etc. În particular, termenul individualizează orice concepție care, opunându-se concentrării puterii, propune o societate articulată într-o pluralitate de grupuri, comunități, asociații care pot să se opună – în calitate de puteri specific – oricărei tendințe hegemonice. De aici valorizarea așa-numitelor „structuri intermediare” (familie, Biserică, asociații politice, culturale etc.).

Conceptul de „pluralism religios” comportă diverse<sup>2</sup> semnificații și poate fi folosit în sens descriptiv, dar și în sensul evaluator<sup>3</sup>. James A. Beckford<sup>4</sup> afirmă că limbajul nostru este mai puțin ambiguu când vorbim despre „diversitatea religioasă” decât despre pluralismul religios. În acest mod reușim să operăm cu mai multe distincții și crește claritatea necesară unei bune observări a problemei pluralismului. Diversitatea religioasă este și rezultatul filosofiei politice moderne și este o realitate greu de contestat avându-și sursa ei în dreptul public și nu în cel privat, ca un răspuns al statului modern la nevoile religioase ale oamenilor. Pe de altă parte pluralismul religios este rezultatul diverselor politici de toleranță față de religiile minoritare pe care Europa le-a cunoscut începând cu secolul al XVI-lea, în diverse țări din Vest.

<sup>1</sup> Grace Davie, *Religion in Britain since 1945*, ed. Blackwell, Oxford, 1994.

<sup>2</sup> Peter L. Berger, ș.a., „Aspects sociologiques du pluralisme”, în *Archives des sciences sociales des religions*, vol. 23, nr. 1, 1967, p. 117-127.

<sup>3</sup> Ole Riis, „Trends in Danish Religion”, în *Social Compass*, 35, 1988, p. 49.

<sup>4</sup> James A. Beckford, „Politics and Religion in England and Wales”, în *Daedalus*, 2003, p. 73-102.

Definiția lui Beckford pentru pluralismul religios se referă la un sistem politic și social care acordă diferitelor religii un respect egal în interiorul statului precum și mijloace egale pentru ca fiecare să-și poată practica efectiv propria religie<sup>5</sup>. În această situație ideală descrisă de Beckford statul ține cont de specificul fiecărei religii iar în ceea ce privește trăsăturile esențial ale religiei dominante acestea trebuie să nu fie prescrise prin reguli care să creeze un avantaj față de celelalte minorități sau grupe religioase.

În secolul al XIX – lea pluralismul religios<sup>6</sup> a fost mai curând privit ca făcând parte din procesul de emancipare a tuturor sferelor vieții inspirat fiind de ideile Revoluției franceze și a obținut și o puternică utilizare politică pe care o exprimă și astăzi când este nevoie de a lua în calcul o altă formă de pluralism și anume pluralismul identitar.

La începutul secolului XX pluralismul religios numai este preocupat doar de diversitatea religioasă, ci încearcă să atragă atenție asupra pluralismului din interiorul religiilor. Într-adevăr, ca urmare a procesului de liberalizare a pieții de bunuri simbolice, religiile sunt văzute din două aspecte, una cea a globalizării și a doua cea a diversității. Această pluralizare religioasă atât de puternică s-a dezvoltat în urma apariției istoriei religiilor. Astfel, pluralismul religios presupune existența și implicit acceptarea la nivel social a mai multor instituții de tip religios care funcționează în paralel, având funcții similare și fiind acceptate de către societate. Practic, instituțiile religioase oferă alternative pentru credința religioasă în condițiile în care practica și credința religioasă au devenit acte de consum. Câmpul religios este unul fragmentat, în care fiecare organizație religioasă oferă un anumit tip de spiritualitate, iar individul alege ceea ce consideră că i se potrivește. Astfel, religia tradițională poate fi în declin, însă religiozitatea nu dispare, ci îmbracă noi forme, mai degrabă centrate pe spiritualism.

Într-o lume postmodernă, dominată de o diversitate etnică, culturală și politică, se impune fenomenul pluralismului religios. Diversitatea religioasă a caracterizat dintotdeauna omenirea, aceasta fiind o însușire de bază a modului de manifestare a diversității umane. Astfel, plu-

<sup>5</sup> Idem, *The vagaries of religious pluralism*, în *Social Theory and Religion*, p. 90.

<sup>6</sup> Pierre-Henri Prelot, „Les religions et l'égalité en droit français”, în *Les Cahiers de droit*, vol. 40, no 4, 1999, p. 849-886.

ralismul religios devine un fenomen universal, care exprimă realități colective. În mod paradoxal efectele globalizării nu-și impun amprenta uniformizării cultelor, ci mai curând diversificarea lor, răspândirea fără precedent a acestora și crearea unor societăți multireligioase în care dialogul între culte devine absolut necesar pentru cunoașterea reciprocă, depășirea conflictelor și stabilirea unor legături în vederea consolidării societății.

Pluralismul religios, cu amploarea pe care a luat-o în urma emigrațiilor din ultimii ani, creează de multe ori dificultăți reprezentanților religiilor tradiționale, care sunt puși în situația de a se accepta. Problema care se pune este până unde poate înainta această acceptare. Principala reticență care plutește asupra acestei situații vizează în fond amestecurile doctrinare, care reprezintă un risc pe care nu și-l asumă nici una dintre religiile respective.

Pluralismul religios trebuie abordat în primul rând din perspectiva libertății personale. Democrația nu poate exista fără libertate, iar libertatea nu poate exista fără democrație, iar drepturile cetățeanului nu se pot manifesta decât în democrație și libertate. Prin libertatea conștiinței se înțelege libertatea de a acționa în acord cu propria conștiință a convingerilor morale și ideologice. Libertatea individuală nu poate fi nemărginită, dar aceleași forțe care fac necesară apariția unor limite pot, dacă sunt lăsate să acționeze, să restrângă insuportabil sfera libertăților omenești. Conceptul de libertate a avut de-a lungul istoriei utilizări multiple, uneori contradictorii. Pentru înțelegerea corectă a semnificației acestui concept este nevoie să se cunoască contextul în care a fost folosit. Criteriul cel mai sigur pe baza căruia judecăm dacă o țară e cu adevărat liberă sau nu este gradul de siguranță de care se bucură minoritățile, totodată libertatea fiind condiția esențială și apărătoarea religiei.

Diversitatea fenomenului religios, regresul Bisericilor istorice, apariția noilor credințe în afara religiilor tradiționale organizate instituțional, ca și dezvoltarea unei veritabile pieți religioase, toate acestea definesc societatea contemporană. Această diversitate, generată de secularizare, globalizare și de modificările demografice, se extinde în sfera valorilor, a concepțiilor despre lume și viață, a moralității și

a practicilor religioase. În comunitățile umane se întâlnesc creștini, evrei, musulmani, hinduși, budiști, confucianiști, ateii și agnostici nu doar într-o proximitate spațială, ci și în inter-relații complexe de natură economică, politico-socială și cultural-religioasă. Pentru o mai bună înțelegere a conceptului, el este adesea asociat domeniului la care se referă: pluralismul cultural, pluralismul ideologic, pluralismul politic, pluralismul etnic sau pluralismul religios. Spiritualitatea contemporană este, între altele, una pluralistă.

Prezența noilor mișcări religioase pe piața religiilor din țara noastră demonstrează fără nici un dubiu că peisajul religios din Republica Moldova nu a rămas impermeabil la influențele globalizării și că acesta se află într-un proces continuu de pluralizare și diversificare. Pluralismul în general implică o mare doză de relativism, admiterea particularității, condiționalității adevărului, recunoașterea caracterului justificat al abordării acelorași probleme sau fenomene socio-umane din unghiuri de vedere și cu instrumente cognitive diferite.

Pluralismul religios în societatea modernă presupune faptul că numai există o singură tradiție religioasă sau religie dominantă. Într-o astfel de conjunctură există mai multe puncte de vedere disponibile, astfel încât membrii societății pot opta liber pentru una sau alta din convingerile religioase, iar aceste interpretări (religii) sau instituții religioase (biserici) concurează pe piața liberă a ideilor religioase. În societățile moderne, pluraliste, religiile pot juca un rol vital ca furnizoare de sens și semnificații pentru cei care le îmbrățișează.

În contextul diversității etnice, religioase și culturale apar probleme legate de natura societății care înglobează aceste diferențe. din perspectivă istorică și teologică, atât lumea religioasă, cât și cea seculară au răspuns diferit la problemele ridicate de pluralismul religios. Un efort pentru înțelegerea pluralismului religios nu înseamnă nici relativism, nici renunțarea la atașamentul față de propria credință, ci reprezintă un pas necesar pentru ancorarea în realitățile contemporane. Într-o societate pluralistă, disputele religioase tind să contribuie la dezvoltarea unui consens suprapus, reflectând percepțiile morale și credințele tuturor comunităților care o alcătuiesc.

Cealaltă formă pe care o îmbracă religiozitatea în societățile post-moderne este *fundamentalismul religios*. Fundamentalismul este practic opus pluralizării și al fragmentării credințelor și apare ca reacție la reflexivitatea și toleranța specifică modernității târzii. Abordarea care se centrează pe fundamentalismul religios pornește de la constatarea că, după cel de-al doilea război mondial au apărut pretutindeni în lume mișcări religioase care sunt fermi de necesitatea întoarcerii la valorile originare ale religiei respective și distanțarea de lumea modernă. Conform acestei perspective, în epoca modernă religia nu dispare, ci poate lua uneori forme foarte evidente, religiozitatea de tip fundamentalist concentrându-se la nivelul unor grupuri sociale sau în anumite comunități. Trăsătura distinctivă a acestor mișcări fundamentaliste o constituie respingerea modernității, ele apărând ca o reacție la transformările produse în societate ca urmare a modernizării, industrializării, globalizării.

Astfel, pluralismul este o provocare și nu se rezumă numai la adoptarea unei atitudini tolerante, ci la o încercare activă de a-l înțelege pe celălalt. Există diferite grade de pluralism religios, de la unele îngăduitoare la cele tari, iar tipul de pluralism cel mai des invocat și aplicat este acela numit „pluralism identitar”. Pluralismul religios identitar urmărește să obțină egalitatea tuturor grupurilor religioase și își motivează intenția pe dreptul la libertatea religioasă și nu pe credo-ul profesat. Din acest motiv aici apare o tensiune între acest drept politic modern și conținutul religios al celor ce pretind recunoașterea lor politică.

Pluralismul religios astăzi se referă la o multitudine de credințe repartizate pe toată planeta și care nu țin de un sistem teologic sau o instituție religioasă. Dincolo de frontierele geografice, instituționale și culturale, într-o multitudine de credințe găsite pe piața liberă îi permite omului să stabilească de la un pluralism religios global la unul individual.